

Sygn. akt I C 1267/19

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 września 2019 roku

Sąd Rejonowy w Dzierżoniowie I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSR Anna Litwińska–Bargiel

Protokolant: Joanna Bobrowska

po rozpoznaniu w dniu 25 września 2019 roku na rozprawie

sprawy z powództwa **Powiatu (...)** – **Powiatowego Urzędu Pracy w D.**

przeciwko **J. N. (1)**

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

I/ uznaje za bezskuteczną w stosunku do powoda Powiatu (...) – Powiatowego Urzędu Pracy w D. umowę darowizny zawartą w dniu 30 maja 2018 roku przed notariuszem W. G. Repertorium A numer (...), na mocy której M. L. darował pozwanej udział 1/2 w nieruchomości gruntowej, działce o numerze (...) położonej w P. przy ulicy (...), dla której Sąd Rejonowy w Dzierżoniowie prowadzi księgę wieczystą numer (...) oraz nakazuje pozwanej J. N. (1), aby zezwoliła stronie powodowej Powiatowi (...) – Powiatowemu Urzędowi Pracy w D. na przeprowadzenie egzekucji z opisanego wyżej udziału w nieruchomości w celu zaspokojenia jej wierzytelności objętej prawomocnym nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Dzierżoniowie z dnia 14 września 2018 roku w sprawie o sygn. akt I Nc 2391/18, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności na rzecz strony powodowej postanowieniem Sądu Rejonowego w Dzierżoniowie z dnia 28 grudnia 2018 roku;

II/ umarza postępowanie w pozostałym zakresie;

III/ nie obciąża pozwanej kosztami procesu.

(...) UZASADNIENIE

Strona powodowa, Powiat (...) - Powiatowy Urząd Pracy w D., wniosła o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niej umowy darowizny zawartą w dniu 30 maja 2018r. przed notariuszem W. G., rep. A (...), na mocy której M. L. darował pozwanej J. N. (1) udział w wysokości 1/2 w nieruchomości gruntowej zabudowanej, działce o nr (...), położonej w P. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Dzierżoniowie, VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr (...) oraz nieruchomość gruntową, działkę (...), położoną w P. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Dzierżoniowie, VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...). Nadto strona powodowa wniosła o przyznanie jej kosztów postępowania.

W uzasadnieniu pozwu strona powodowa podała, roszczenie swoje opiera na treści przepisu art. 527 k.c. W dniu 9 listopada 2017r. zawarła z M. L. umowę w sprawie organizowania i finansowania prac inwestycyjnych, a w dniu 27 września 2016r. umowę o refundację części kosztów zatrudnienia i składek na ubezpieczenie społeczne za zatrudnionego skierowanego bezrobotnego do 30-go roku życia. M. L. nie wywiązał się z obowiązków wynikających z w/w umów. Sąd Rejonowy w Dzierżoniowie wydał nakaz zapłaty, na podstawie którego wszczęto komornicze postępowanie egzekucyjne (sygn. akt Km 186/19). W toku czynności egzekucyjnych komornik A. A. ustaliła, że w dniu 30 maja 2018r. M. L. i pozwana zawarli umowę darowizny udziału 1/2 w nieruchomości opisanej w księdze

wieczystej nr (...) oraz nieruchomości opisanej w księdze wieczystej nr (...). W ocenie powoda niniejsza umowa darowizny została dokonana ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, gdyż została dokonana po zawieszeniu przez dłużnika działalności gospodarczej, co miało miejsce 7 maja 2018r. Zgodnie bowiem z umową łączącą powoda z M. L., był on zobowiązany do zawarcia z bezrobotnym, skierowanym przez Urząd Pracy umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy na okres od 20 listopada 2017r. do 21 maja 2019r. obejmujący okres refundacji oraz kolejny 6 miesięcy po zakończeniu refundacji. M. L. więc był zobowiązany do prowadzenia działalności w sposób ciągły przez wskazany czas. Natomiast strona powodowa była na mocy tej umowy zobowiązana do zwrotu pracodawcy części kosztów poniesionych na wynagrodzenie, nagrody, składki na ubezpieczenia społeczne. W związku z zawieszeniem działalności przez M. L. w dniu 7 maja 2018r. skierowani bezrobotni byli zatrudnieni tylko do 30 kwietnia 2018r. W takiej sytuacji M. L. był zobowiązany do zwrotu części pobranych świadczeń, czego miał świadomość.

Pozwana na rozprawie w dniu 25 września 2019r. wniosła o oddalenie powództwa. Przyznała, że jej syn M. L. zawiesił działalność gospodarczą, gdyż uległ wypadkowi i przez okres 6 miesięcy przebywał na zwolnieniu lekarskim. To jego była żona faktycznie prowadziła działalność gospodarczą, a syn nie do końca był świadomy wszystkich zobowiązań związanych ze sklepem. Aktualnie syn nie ma żadnych źródeł dochodów, jest na jej utrzymaniu. Podała, że to ona nalegała na syna, aby przeniósł na nią własność nieruchomości objętych pozwem, gdyż obawiała się, że straci ich prawo własność w związku z długami. Syn nie ma możliwości zamieszkania w innym miejscu, dlatego zależy jej, aby mógł zostać w nieruchomości opisanej w pozwie. Niezabudowaną działkę sprzedała, a uzyskaną kwotę przeznaczyła na spłatę części długów syna.

Na rozprawie w dniu 25 września 2019r. pełnomocnika strony powodowej cofnął powództwo w części dotyczącej nieruchomości opisanej w księdze wieczystej nr (...). Pozwana wyraziła zgodę na częściowe cofnięcie pozwu.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 29 września 2016r. strona powoda oraz M. L., prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą Sklep (...) „ (...) 2 „ w P. zawarli umowę nr (...). (...) -12-145/DU./16 o refundację części kosztów zatrudnienia i składek na ubezpieczenie społeczne za zatrudnionego skierowanego bezrobotnego do 30-go roku życia na zasadach określonych w art. 150f ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Przedmiotem umowy była refundacja przez okres 12 miesięcy części kosztów poniesionych na wynagrodzenie, nagrody oraz składki na ubezpieczenie społeczne dla 1 osoby bezrobotnej do 30-roku życia, która podejmuje zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu pracy. Ustalono termin refundacji od dnia 3 października 2016r. do dnia 3 października 2017r. Przy czym M. L. zobowiązał się do zawarcia z bezrobotnym skierowanym przez Urząd Pracy umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy na okres co najmniej 27 miesięcy, tj. od dnia 3 października 2016r. do 4 stycznia 2019r. W przypadku niewywiązania się z warunku utrzymania zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu przez okres w/w M. L. zobowiązany był do zwrotu uzyskanej pomocy w kwocie proporcjonalnej do okresu, w którym nie utrzymano zatrudnienia skierowanej osoby wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od dnia otrzymania pierwszej refundacji w terminie 30 dni od dnia otrzymania wezwania.

W dniu 9 listopada 2017r. strona powodowa oraz M. L., prowadzący działalność gospodarczą pod nazwą Sklep (...) w P., zawarli umowę nr nr IR/A. (...) -169/KP./17 w sprawie organizowania oraz finansowanie prac interwencyjnych. Przedmiotem umowy było realizowanie programu dla jednej osoby bezrobotnej, która podejmie zatrudnienie w pełnym wymiarze czasu pracy oraz zasady współpracy w zakresie częściowej refundacji kosztów zatrudnienia pracownika interwencyjnego. Na mocy tej umowy M. L. zobowiązał się do zawarcia z bezrobotnym skierowanym przez Urząd umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy na okres od 20 listopada 2017r. do 21 sierpnia 2019r. i w związku z tym do prowadzenia działalności gospodarczej w sposób ciągły do czasu wygaśnięcia niniejszej umowy. W przypadku niewywiązania się z warunku utrzymania osoby bezrobotnej w zatrudnieniu przez w/w okres M. L. zobowiązał się do zwrotu w terminie 30 dni od dnia doręczenia wezwania urzędu 100% wypłaconych refundacji wraz z odsetkami ustawowymi naliczonymi od całości kwoty udzielonej pomocy od dnia wypłaty pierwszej refundacji.

Dowód: - umowa nr (...). (...) -12-145/DU./16 z dnia 29 września 2016r. -k. 8-10;

- umowa nr nr IR/A. (...) -169/KP./17 z dnia 9 listopada 2017r.-k. 11-13.

W dniu 7 maja 2018r. M. L. zawiesił działalność gospodarczą prowadzoną pod firmą Sklep (...) „M. 2” w P..

Dowód: zaświadczenie z Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 30 stycznia 2019r.-k. 16 akta komornicze Km 186/19.

M. L. jest synem pozwanej.

Bezsporne.

M. L. i jego żona M. prowadzili dwa sklepy, przy czym jeden z nich był zarejestrowany na syna pozwanej. Faktycznie prowadzeniem oby sklepów zajmowała się synowa pozwanej. M. L. bywał tam sporadycznie. W sklepie w P. były zatrudnione dwie pracownice skierowane przez Powiatowy Urząd Pracy.

M. L. rozstał się z swoją żoną M., która wyprowadziła się ze wspólnego domu, mieszczącego się w P. przy ul. (...). Została wszczęta sprawa o rozwód. Wówczas M. L. poprosił pozwaną o pomoc finansową z związku ze spłatą zobowiązań związanych z jego działalnością gospodarczą. Tą okoliczność uzasadniał faktem, że został sam w sklepie, bo żona się wyprowadziła i już nie zajmuje się jego działalnością. Wówczas eelację pozwanej i syna zacieśniły się.

W tym czasie syn pozwanej uległ wypadkowi, długo przebywał na zwolnieniu lekarskim. Wymagał opieki, która otrzymał od pozwanej. M. L. stracił pracownice sklepu, które przeszły do sklepu prowadzonego przez byłą żonę. Ta sytuacja zmusiła go do zawieszenia działalności gospodarczej.

Dowód: zeznania pozwanej- CD k. 48

W dniu 7 maja 2018r. M. L. zawiesił działalność gospodarczą prowadzoną pod firmą Sklep (...) „M. 2” w P..

Dowód: zaświadczenie z Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 30 stycznia 2019r.-k. 16 akta komornicze Km 186/19.

W następstwie trudności osobistych i zawodowych M. L. załamał się, zaczął nadużywać alkoholu. Początkowo po zawieszeniu działalności gospodarczej korzystał ze zasiłku chorobowego, z którego pokrywał tylko podstawowe koszty utrzymania. Po wyczerpaniu zasiłku nie podjął żadnego zatrudnienia.

Pozwana musiała pomagać finansowo synowi. M. L. pozostał w domu w P. przy ul. (...), który stanowił współwłasność byłych małżonków. Byli małżonkowie nie przeprowadzili podziału majątku wspólnego. M. L. jednak nie opłacał mediów, zostało mu odcięte miejsce ogrzewania. Pozwana wiedziała o tych zobowiązaniach i jej pokrywała. Nie chciała dopuścić do sytuacji, że w domu syna zostanie odcięty prąd bądź woda. Wiedział również, że do syna przychodzą pisma z banków z blankietami do zapłaty.

Nie mając perspektyw na zmianę sytuacji finansowej syna, pozwana zaczęła nalegać na niego, aby przeniósł na nią własność domu oraz działki (...). Miała to być dla niej rekompensata za udzieloną pomoc oraz forma zabezpieczenia miejsca zamieszkania syna. Pozwana chciała sprzedać swoje jednopokojowe mieszkanie i przeprowadzić się do syna. Miałaby wówczas możliwość „przyopilnowania go” .

M. L. mając świadomość zależności od pozwanej, zgodził się na jej propozycje odnośnie przeniesienia własności posiadanych nieruchomości.

Dowód: zeznania pozwanej- CD k. 48

W dniu 30 maja 2018r. M. L. oraz pozwana – jego matka- J. N. (1) zawarli przed notariuszem W. G. w kancelarii notarialnej w D. umowę darowizny (Rep. A. (...)), na mocy której M. L. darował pozwanej udział wynoszący 1/2 części nieruchomości obejmującej działkę gruntu nr (...) o powierzchni 2 175m² zabudowanej budynkiem mieszkalnym,

położonej w P. przy ul. (...), dla której jest prowadzona księga wieczysta nr (...). M. L. oświadczył, że nieruchomości nabył w 2016r. na prawach wspólności majątkowej wraz z żoną, a następnie jego małżeństwo zostało rozwiązane przez rozwód w 2018r. i podziału majątku dorobkowego nie dokonano. Strony umowy określiły wartość przedmiotu umowy na kwotę 50 000 zł.

Dowód: umowa darowizny z dnia 30 maja 2018r.- k.14-16.

W dniu 27 czerwca 2018r. M. L. oraz pozwana – jego matka- J. N. (1) zawarli przed notariuszem W. G. w kancelarii notarialnej w D. umowę darowizny (Rep. A. 34432018), na mocy której M. L. darował pozwanej nieruchomości gruntową, opisaną w księdze wieczystej nr (...).

Dowód: wyciąg z treści księgi wieczystej nr (...)-k.36-38.

Strona pozwana w dniu 27 czerwca 2018r. sporządziła pismo, w którym wezwała M. L. do zwrotu kwoty 5 612,03 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia otrzymania pierwszej refundacji w związku z naruszeniem warunków umowy z dnia 29 września 2016r., nr IR/A. (...) -12-145/DU./16 o refundacji części kosztów zatrudnienia i składek na ubezpieczenia społeczne za zatrudnionego skierowanego bezrobotnego do 30 roku życia. Pismo zostało wysłane do adresata, ale pomimo podwójnego awizowania, nie zostało podjęte.

Dowód: ostateczne wezwanie do zapłaty z dnia 14.08.2018r. wraz z kserokopią koperty- akta sprawy I Nc 2391/18.

W dniu 14 września 2018r. w Sądzie Rejonowym w Dzierżoniowie zostały wydane nakazy zapłaty w postępowaniu upominawczym, w którym nakazano M. L., aby zapłacił na rzecz strony powodowej kwotę 5 612,03 zł wraz z odsetkami ustawowymi za liczonymi od dnia 30 listopada 2016r. do dnia 13 sierpnia 2018r. i z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 14 sierpnia 2018r. do dnia zapłaty oraz kwotę 1 262, 50 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

M. L. odebrał w/w nakazy zapłaty w dniu 2 października 2018r.

Dowód: nakazy zapłaty wraz z dowodem doręczenia- akta sprawy I Nc 2391/18.

W dniu 10 stycznia 2019r. strona powodowa złożyła u komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Dzierżoniowie A. A. wniosek o wszczęcie postępowania egzekucyjnego przeciwko M. L. na podstawie nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w Dzierżoniowie z dnia 14 września 2018r., wydanego w sprawie o sygn. akt I Nc 2391/18.

Zawiadomienie o wszczęciu egzekucji wraz z wezwaniem do zapłaty należności i złożenia wyjaśnień dłużnik M. L. odbiera w dniu 12 lutego 2019r.

W toku postępowania egzekucyjnego nie udało się ściągnąć żadnej kwoty od dłużnika. Bezskuteczne okazało się zajęcie ewentualnych wierzytelności dłużnika w Urzędzie Skarbowym. Podjęte przez komornika czynności nie ujawniły żadnego źródła dochodów dłużnika. Jedyny majątek jaki dłużnik posiadał był to:

- motorower Romet (...) Z- (...) 50, o nr rej. (...), rok produkcji 2016r.,
- motocykl K. (...), o nr rej. (...), rok produkcji 1993.,
- motocykl MZ 250, o nr rej. (...), rok produkcji 1983.

Jednocześnie komornik ustalił, że dłużnik darował pozwanej- J. N. (1) udział 1/2 w nieruchomości gruntowej zabudowanej opisanej w księdze wieczystej nr (...) oraz nieruchomości gruntową opisaną w księdze wieczystej nr (...), o czym poinformował stronę powodową.

Dowód: dokumenty zawarte w aktach komorniczych Km 186/19.

W dniu 15 kwietnia 2019r. pozwana sprzedała J. Z. nieruchomości gruntową opisaną w księdze wieczystej nr (...) za kwotę 10 000 zł. Nabywca był właścicielem sąsiedniej działki i sam zwrócił się do pozwanej z propozycją kupna. Uzyskaną kwotę pozwana w większości przeznaczyła na spłatę długów syna.

Dowód: wyciąg z treści księgi wieczystej nr (...) - k.36-38,

- zeznania pozwanej - CD k. 48.

M. L. nie ma majątku pozwalającego zaspokojenie się stronie powodowej. Pozostała mu jeszcze połowa wyposażenia domu w P. oraz motorower. Nie osiąga żadnych dowodów. Jest na utrzymaniu pozwanej.

Dowód- zeznania pozwanej CD k. 48

Sąd zważył co następuje:

Podstawę prawną żądania powoda stanowi przepis art. 527 § 1 k.c., zgodnie z którym gdy wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć.

Powód skorzystał więc z tzw. akcji (skargi) pauliańskiej. Celem tej instytucji jest ochrona interesów wierzyciela na wypadek niełojalnego (nieuczciwego) postępowania dłużnika, który z pokrzywdzeniem wierzyciela wyzbywa się składników swego majątku na rzecz osoby trzeciej lub majątek ten obciąża, zaciągając kolejne zobowiązania i w ten sposób stwarza lub pogłębia stan swojej niewypłacalności.

Zasadą jest odpowiedzialność osobista dłużnika względem wierzyciela, polegająca na możliwości zaspokojenia się przez wierzyciela, który nie otrzymał świadczenia należnego od dłużnika, z całego jego majątku. Dokonanie przez dłużnika w określonych przez ustawę okolicznościach czynności prawnej, wskutek której stał się on niewypłacalny lub stał się niewypłacalny w wyższym stopniu niż był uprzednio, godzi w możliwość zaspokojenia się wierzyciela z majątku dłużnika. Celem skargi paulińskiej jest rozszerzenie uprawnienia wierzyciela do przymusowego zaspokojenia wierzytelności z majątku dłużnika o możliwość prowadzenia egzekucji dla zaspokojenia wierzytelności z określonych przedmiotów, które w następstwie wspomnianej czynności prawnej weszły w skład majątku osoby trzeciej. Skarga pozwala zatem na przeciwdziałanie powyższym skutkom tej czynności i zarazem wzmacnia ochronę wierzytelności.

Konstrukcja ochrony pauliańskiej oparta jest więc na instytucji względnej bezskuteczności czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z osobą trzecią z pokrzywdzeniem wierzyciela. Ochrona ta polega na możliwości zaskarżenia przez wierzyciela krzywdzącej go czynności prawnej celem uznania tej czynności za bezskuteczną względem niego. W razie uwzględnienia tego żądania przez sąd wierzyciel uzyskuje możliwość dochodzenia zaspokojenia od osoby trzeciej, będącej stroną czynności prawnej uznanej za bezskuteczną wobec skarżącego, z ograniczeniem do przedmiotów majątkowych, które wskutek zaskarżonej czynności wyszły z majątku dłużnika lub do niego nie weszły. Zapadły wyrok uwzględniający powództwo oparte na skardze pauliańskiej, ma charakter konstytutywny i wywołuje skutki ex tunc, a zaskarżona umowa w stosunku wierzyciela traktowana jest tak, jakby w ogóle nie była zawarta. Uznanie umowy za bezskuteczną jedynie wobec powoda oznacza, że umowa ta pozostaje ważna i nadal wywołuje zamierzone przez jej strony skutki prawne w takim zakresie, w jakim można to pogodzić z realizacją roszczeń wierzyciela.

W niniejszej sprawie przedmiotem zaskarżenia jest czynność prawna mająca postać umowy darowizny nieruchomości z dnia 30 maja 2018r., mocą której dłużnik M. L. darował swojej matce J. N. (2) prawa własności udziału w wysokości 1/2 w nieruchomości gruntowej zabudowanej budynkiem mieszkalnym, obejmującej działkę nr (...) o powierzchni 2 175m², położonej w P. przy ul. (...), dla której prowadzona jest księga wieczysta nr (...).

Skuteczność żądania uznania czynności za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela jest uwarunkowana spełnieniem wskazanych w art. 527 k.c. przesłanek, tak obiektywnych, jak i subiektywnych. Analizując przepis art. 527 k.c. stwierdzić należy, że przesłankami skargi paulińskiej są: 1) pokrzywdzenie wierzyciela, jeżeli skutkiem czynności prawnej dłużnika osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, 2) działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, a także 3) wiedza lub niezachowanie należytej staranności przy możliwości dowiedzenia się przez osobę trzecią o działaniu dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, przy czym wymienione przesłanki muszą być spełnione łącznie. Stąd do uwzględnienia powództwa konieczne jest wykazanie następujących przesłanek:

1. czy M. L. w chwili dokonywania zaskarżonej czynności- umowy darowizny był dłużnikiem Powiatu (...) Powiatowego Urzędu Pracy w D.,
2. czy umowa darowizny pociągnęła za sobą niewypłacalność dłużnika lub też pogłębiła już istniejącą niewypłacalność,
3. czy dokonując umowy darowizny dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela,
4. czy pozwana J. N. (1) wiedziały, że dłużnik – M. L. działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć.

Przechodząc do analizy powyższych przesłanek należy wskazać, że zostały wszystkie wykazane i dlatego powództwo zostało uwzględnione.

Pierwsza z koniecznych przesłanek skargi paulińskiej, to przysługiwanie wnoszącemu ją zaskarżalnej wierzytelności pieniężnej przeciwko osobie, która dokonała czynności prawnej objętej żądaniem ubezskutechnienia (art. 527 k.c.). Cechą charakterystyczną takiej wierzytelności jest możliwość przymusowej jej realizacji. Istnienie zaskarżalnej wierzytelności odnosi się do wierzytelności, która powstała do czasu podjęcia czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią. Z kolei powstanie wierzytelności jako uprawnienia do domagania się od zobowiązanego określonego zachowania się, związane jest ze zdarzeniem prawnym, które stanowi źródło zobowiązania dłużnika i terminem jego wykonania. Jeżeli termin ten określony został czynnością prawną lub ustawą, stanowi on o wykonalności zobowiązania. W przypadku nieokreślenia terminu, spełnienie zobowiązania uzależnione jest od wezwania dłużnika przez wierzyciela, stosownie do art. 455 k.c. Orzeczenie sądu, zasądające na rzecz wierzyciela określoną kwotę, nie ma charakteru konstytutywnego, potwierdza natomiast, wobec sporu pomiędzy stronami, istnienie wierzytelności powoda, a początkowy termin płatności odsetek wskazuje na wymagalność tej wierzytelności. Nie można więc powiązać ziszczenia się pierwszej przesłanki z uprawomocnieniem się orzeczenia sądowego.

Rozszerzenie zakresu ochrony przez dopuszczenie możliwości zaskarżenia przez wierzyciela czynności prawnej dłużnika działywanej przed powstaniem jego wierzytelności, dokonane zostało w art. 530 k.c. Wskazany w tym przepisie „przyszły wierzyciel”, to taki, którego wierzytelność nie istniała jeszcze w sensie prawnym w chwili podejmowania przez dłużnika czynności prawnej krzywdzącej wierzyciela. Określenie rozumienia przyszłych wierzycieli dokonywane było w orzecznictwie. W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1997 r., III CZP 45/97 (OSNC 1998, nr 2, poz. 22) wskazane zostało, że kategoria wierzytelności przyszłych nie jest jednorodna; należą do niej wierzytelności warunkowe, terminowe, dotyczące umówionego wynagrodzenia za wykonanie w przyszłości robót, czyli o częściowo jedynie zrealizowanym stanie faktycznym oraz wierzytelności, których powstanie jest w całości sprawą przyszłości (roszczenie o zapłatę ceny za niesprzedaną jeszcze rzecz). W wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2003 r., IV CKN 1965/00 oraz z dnia 9 listopada 2011 r., II CSK 64/11 (niepublikowane) wskazane zostało, że jako przyszłe wierzytelności traktować należy wierzytelności obejmujące obowiązek zapłaty, powstały po zawarciu czynności prawnej przez dłużnika z osobą trzecią. Przytoczone, trafne stanowiska, prowadzą do wniosku, że art. 530 k.c. odnosi się do takich sytuacji, w których istotne znaczenie dla wykładni pojęcia „przyszli wierzyciele” ma kolejność dokonania czynności, na tle których może mieć zastosowanie to uregulowanie (czynność prawna krzywdząca wierzyciela i wierzytelność wnoszącego skargę paulińską). Wierzytelność przyszła musi powstać w sensie podmiotowym i przedmiotowym w chwili wniesienia powództwa o ubezskutechnienie czynności prawnej dłużnika z osobą trzecią albo co najmniej w chwili wyrokowania.

W rozpoznawanej sprawie obowiązek zapłaty przez dłużnika kwoty objętej wierzytelnością strony powodowej powstała najpóźniej w dacie zawieszenia działalności gospodarczej, tj. 7 maja 2018r. Od tego momentu M. L. powinien był się liczyć z obowiązkiem zwrotu refundacji otrzymanej w związku z zatrudnieniem bezrobotnego skierowanego przez Urząd Pracy. Od co najmniej 7 maja 2018r. M. L. nie wykonywał umowy z dnia 29 września 2016r., która zobowiązywała go do zatrudniania w pełnym wymiarze czasu pracy skierowanego bezrobotnego. Fakt, że w dacie zaskarżonej czynności, 30 maja 2018r., nie został jeszcze wydany tytułu wykonawczy przeciwko M. L., a nawet nie został wezwany do zapłaty należności z tytułu umów łączących go ze stroną powodową, nie ma znaczenia. Wierzytelność strony powodowej już istniała w dacie zaskarżonej czynności i nie można ją kwalifikować jako przyszłą w świetle art. 527 i 530 k.c.

Kolejną kwestią, którą należy rozważyć jest zagadnienie niewypłacalności dłużnika i pokrzywdzenia wierzyciela stanowiące drugą i trzecią z przesłanek skargi określonej przepisem art. 527 k.c. Pojęcie niewypłacalności nie zostało zdefiniowane obowiązujących przepisach prawa. Pomimo braku definicji legalnej tego pojęcia możliwe jest ustalenie właściwego jego rozumienia, a tym samym właściwego zastosowania do analizowanego stanu faktycznego.

Zgodnie z art. 527 § 2 k.c. czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. W judykaturze przyjmuje się, że niewypłacalność dłużnika w rozumieniu art. 527 § 2 k.c. oznacza taki stan majątku dłużnika, w którym egzekucja nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej przeciwko temu dłużnikowi (wyrok SN z dnia 24 stycznia 2000 roku, sygn. akt III CKN 554/98, Lex nr 52736). Tym samym uwypuklić należy, że akcją pauliańską uzasadnia każde powiększenie niewypłacalności, bez względu na jego rozmiar. W konsekwencji, dłużnik staje się niewypłacalny w wyższym stopniu także i wtedy, gdy co prawda wierzyciel może uzyskać zaspokojenie z pozostałego majątku dłużnika, ale dopiero z dodatkowym znacznym nakładem kosztów, czasu i ryzyka.

Doktryna prawa cywilnego wskazuje, że niewypłacalność to niemożność spełnienia świadczenia przez dłużnika i - co istotne - w chwili żądania zaspokojenia. Niemożność ta wynika z braku środków finansowych na zaspokojenie wierzytelności. Oznacza taki stan majątku dłużnika, w którym egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego nie może przynieść zaspokojenia wierzytelności pieniężnej przysługującej przeciwko temu dłużnikowi. Identycznie należy traktować sytuację, gdy w majątku dłużnika pozostają źródła dochodów, jednak o tak niewielkich rozmiarach, że egzekucja z tych źródeł mogłaby doprowadzić do zaspokojenia wierzyciela na przestrzeni wielu lat. Akcja pauliańska uzasadniona jest w sytuacji, gdy w wyniku działania dłużnika powstaje lub pogłębia się stan niewypłacalności. Na tym polega pokrzywdzenie wierzyciela, którego szanse na zaspokojenie własnej wierzytelności maleją na skutek działań dłużnika. Dłużnik staje się niewypłacalny w wyższym stopniu i wtedy, gdy zaspokojenie można uzyskać dodatkowym znacznym nakładem kosztów, czasu i ryzyka. Inaczej, stan niewypłacalności dłużnika w stopniu wyższym obejmuje i utrudnienie i odwleczenie zaspokojenia (por. wyrok SN z dnia 28.11.2001 r., IV CKN 525/00 - Lex 53110).

Trzeba w tym miejscu dokonać analizy zagadnienia, jaki moment jest decydujący dla oceny, czy w wyniku działań dłużnika nastąpiło pokrzywdzenie wierzyciela. Doktryna i orzecznictwo dla rozstrzygnięcia tego zagadnienia nakazuje odróżnić czas powstania pokrzywdzenia od czasu, w którym zostaje spełniona przesłanka akcji pauliańskiej. Może bowiem zdarzyć się, że w chwili dokonywania czynności prawnej stan majątkowy dłużnika jest na tyle dobry, że nie zachodzi jeszcze niebezpieczeństwo pozbawienia wierzyciela zaspokojenia. Z biegiem czasu sytuacja ta może ulec zmianie. Dlatego też o uwzględnieniu skargi pauliańskiej rozstrzyga nie chwila powstania pokrzywdzenia, lecz okoliczność, czy istnieje ono w chwili orzekania. Przesłanka pokrzywdzenia musi istnieć w czasie wystąpienia z powództwem pauliańskim i w trakcie procesu aż do jego zakończenia. Niewypłacalność dłużnika badana jest nie w chwili dokonania zaskarżonej czynności prawnej, a w chwili wystąpienia przez wierzyciela z akcją pauliańską (tak. M. Pyziak - Szafnicka, op. cit., s. 102, Sąd Apelacyjny w Łodzi w wyroku z 16 grudnia 1993 r., I ACr 550/93 - nie publikowanym, Sąd Najwyższy w wyroku z 23 lipca 2003 r., II CKN 299/01 - Lex 121702). Dokonanie zaskarżonej

czynności i stan niewypłacalności muszą pozostawać ze sobą w związku. I choć nie jest to związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 k.c., to jednak czynność prawna musi stanowić warunek nieodzowny stanu niewypłacalności.

Nawet pobieżna analiza sytuacji majątkowej M. L. prowadzi do wniosków, że zaskarżona czynność doprowadziła do niewypłacalności dłużnika w większym stopniu. Prowadzone postępowanie komornicze nie doprowadziło do zaspokojenia wierzyciela z uwagi na brak majątku. Sama pozwana przyznała, że syn nie ma wartościowego. Nie ma stałego źródła dochodów jest na jej utrzymaniu. Taki stan utrzymuje się od dłuższego czasu i od maja 2018r. uległ tylko pogorszeniu. Wyzbycie się przez dłużnika jedyne wartościowego składnika majątku niewątpliwie nastąpiło z pokrzywdzeniem wierzycieli i uniemożliwiło im zaspokojenie ich roszczeń.

Odnosząc się z kolei do kwestii przesłanki skargi pauliańskiej w postaci świadomości pokrzywdzenia wierzycieli należy wskazać, iż przepis art. 527 k.c. wymaga, aby dłużnik dokonujący zaskarżonej czynności miał świadomość, że czynność ta pociągnie za sobą pokrzywdzenie wierzyciela. Powód występujący z akcją pauliańską nie musi jednakże udowadniać złego zamiaru dłużnika. Dłużnik musi mieć jedynie świadomość konsekwencji dokonywanej czynności. Co istotne nie jest konieczna świadomość dłużnika pokrzywdzenia konkretnego wierzyciela. Wystarczy świadomość dłużnika, że czynność prawna przez niego dokonana może spowodować dla ogółu wierzycieli niemożność zaspokojenia się. Udowodnienie świadomości pokrzywdzenia napotyka poważne trudności, gdyż świadomość jest kategorią psychologiczną, która wymyka się spod reguł postępowania dowodowego. Nie można w tym zakresie poprzestać na samym oświadczeniu dłużnika, który z reguły zainteresowany jest wynikiem postępowania. Brak metod wiarygodnie potwierdzających istnienie świadomości powoduje, że konieczne jest wnioskowanie na podstawie faktów towarzyszących zaskarżonej czynności. Świadomość dłużnika (co najmniej przewidywanie – ewentualność pokrzywdzenia) może być uznana za udowodnioną, gdy zostaną spełnione następujące okoliczności: dłużnik wiedział o istnieniu wierzycieli oraz dłużnik znał skutek czynności, tj. usunięcie z jego majątku określonych składników, które mogłyby posłużyć do zaspokojenia wierzyciela. Jeśli powyższe przesłanki są spełnione należy przyjąć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, chyba że pozwany udowodni, iż w okolicznościach niniejszej sprawy wnioskowanie na podstawie powołanych wyżej okoliczności byłoby błędne. Dowód może zmierzać bądź to do wykazania, że władze umysłowe dłużnika nie pozwalały na ocenę sytuacji i prawidłowe wnioskowanie, bądź też że ze względu na szczególne okoliczności sprawy wniosek o krzywdzącym charakterze dokonywanej czynności był nieuzasadniony (tak M. Pyziak – Szafnicka, op. cit., s. 109-117).

Dla uznania czynności prawnej za bezskuteczną wystarczające jest ustalenie, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Świadomość ta musi istnieć w chwili dokonania czynności prawnej, przy czym zamiar pokrzywdzenia wierzyciela i zła wiara dłużnika nie jest konieczna dla objęcia wierzyciela ochroną na podstawie art. 527 k.c. Do przyjęcia świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli, o którą chodzi w art. 527 § 1 k.c. wystarczy zatem, by dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności. Świadomość pokrzywdzenia nie musi dotyczyć osoby konkretnego wierzyciela; wystarczy świadomość pokrzywdzenia wierzycieli w ogóle. Może ona dotyczyć np. innego wierzyciela niż wierzyciel, który żąda uznania czynności za bezskuteczną (por. np. wyrok SA w Gdańsku z dnia 10 stycznia 1995 roku, sygn. akt I ACr 1014/94, opubl. w OSA z 1995 roku, z. 2, poz. 6).

W ocenie Sądu, w niniejszej sprawie dłużnik M. L. przystępując do umowy darowizny w dniu 30 maja 2012r. niewątpliwie działał ze świadomością pokrzywdzenia i zamiarem pokrzywdzenia wierzycieli. Do wniosku takiego prowadzi analiza okoliczności towarzyszących przeniesieniu własności nieruchomości. Wprawdzie w toku postępowania nie został zgłoszony wniosek o przesłuchanie M. L., ale Sąd poczynił ustalenia w przedmiocie jego świadomości pokrzywdzenia wierzycieli na podstawie zeznań pozwanej oraz dowodów z dokumentów.

Przeprowadzone postępowanie dowodowe jednoznacznie prowadzi do konkluzji, że M. L. w maju 2018r. miał możliwości przewidzenia, że jego zobowiązania staną się wymagalne, a on nie będzie miał środków na ich pokrycie. Sama pozwana zeznała, że przed zawarciem zaskarżonej umowy była zmuszona do pomocy synowi, w tym pomocy finansowej. Nawet przed zamknięciem sklepu pozwana wspierała syna i przekazywała mu środki finansowe na pokrycie zobowiązań przedsiębiorstwa. Ta sytuacja pogorszyła się po zawieszeniu działalności, tj. 7 maja 2018r. Wprawdzie syn miał jeszcze stałe źródło dochodów w postaci świadczenia chorobowego, ale jego wysokość pozwalała

tylko na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Zadłużenie wobec dostawców mediów rosło, odcięto ogrzewanie miejskie w domu. Zaskarżona umowa- jak podała pozwana- miała być dla niej rekompensatą za udzieloną pomoc oraz formą zabezpieczenia majątku syna.

Pozwana zeznała, że prowadzeniem działalności gospodarczej zajmowała się była żona syna, a on bywał w sklepie sporadycznie. Nie ulega jednak wątpliwości, że umowę z dnia 29 września 2016r. podpisał M. L., a więc powinien był się zapoznać z jej treścią, a przede wszystkim z konsekwencjami jej niewykonania. Pozwana wiedziała, że dwie pracownice w sklepie syna zostały skierowane przez stronę powodową. Taką wiedzę niewątpliwie miał również dłużnik. Również musiał wiedzieć, że wypowiadając umowę o pracę przed okresem wskazanym w umowie o refundację kosztów zatrudnienia będzie musiał ponieść negatywne konsekwencje, w tym finansowe. M. L. nie musiał znać konkretnej kwoty, jaką będzie musiał zwrócić stronie powodowej z tytułu niewykonania umowy, wystarczyła sama świadomość, że takie zobowiązanie istnieje.

W ocenie Sądu już w maju 2018r. sytuacja finansowa dłużnika była zła i nie było widoków na jej poprawę. Tym bardziej, że pozwany zaczął nadużywać alkohol i nie szukał pracy. Po wyczerpaniu zasiłku chorobowego nie miał żadnego dochodu i pozostawał na wyłączonym utrzymaniu pozwanej. Dłużnik wyzbywając się jedyne wartościowego składnika majątkowego wiedział, że czyni to ze szkodą dla swoich wierzycieli. Wiedział, że nie jest w stanie regulować swoich zobowiązań na bieżąco i jego sytuacja będzie się pogarszać i mimo tego zawarł zaskarżoną umowę.

Fakt, że dłużnik jest niewypłacalny wynika z akt postępowania komorniczego oraz zeznań pozwanej. M. L. nie ma żadnego majątku ani źródeł dochodów. Jedyne wartościowym składnikiem jego majątku były nieruchomości objęte pozwem. Niewątpliwie zawierając zaskarżoną umowę stał się niewypłacalny i uniemożliwił wierzycielom zaspokojenie roszczeń.

Kolejną przesłanką zasadności wystąpienia ze skargą pauliańską jest, by osoba trzecia wiedziała (lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć) o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Wskazuje się przy tym, że udzielenie ochrony wierzycielowi kosztem osoby trzeciej znajduje swe uzasadnienie w nagannej postawie osoby trzeciej. Osoba trzecia o świadomości dłużnika bowiem wiedziała lub mogła się dowiedzieć. Jednak jednocześnie wskazuje się, że stopień naganności postawy osoby trzeciej, usprawiedliwiający zaskarżenie, jest bardzo niski. Osoba trzecia nie musi nawet podejmować jakichkolwiek działań w kierunku pokrzywdzenia wierzyciela, nie musi porozumiewać się z dłużnikiem. Naganna postawa osoby trzeciej, powodująca przejęcie przez nią odpowiedzialności sprowadza się więc do tego, że znając charakter czynności, zdecydowała się na jej dokonanie. Dodatkowo opiera się na przekonaniu, że uczciwa osoba w obrocie, wiedząc o możliwym skutku czynności prawnej, nie powinna jej zawierać.

Ponieważ udowodnienie, że osoba trzecia wiedziała o tym, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli – lub, że przy dołożeniu należytej staranności mogła się dowiedzieć - w praktyce jest bardzo trudne, ustawodawca w przepisie art. 527 § 3 k.c. ustanowił domniemanie, działające na korzyść wierzyciela występującego ze skargą pauliańską. Zgodnie z powołanym powyżej przepisem jeżeli skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskiwała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Domniemanie prawne przewidziane w tym przepisie może być zastosowane, gdy stosunek bliskości istniał w chwili dokonywania czynności prawnej (postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 23 lutego 2012 r., sygn. akt I Acz 356/12, LEX nr 1120019). Pojęcie „osoba bliska” obejmuje osoby połączone węzłami rodzinnymi lub podobnymi do rodzinnych, a cechującymi się więzią emocjonalną pozytywną, której istnienie ustawodawca uwzględnia przez przyznanie „osobie bliskiej” pewnych uprawnień szczególnych, uzasadniających przyjęcie, że jedna z nich jest w posiadaniu informacji o aktualnej sytuacji majątkowej drugiej. W takim przypadku ciężar obalenia domniemanie wiedzy o zobowiązaniach syna, ciąży na pozwanej, wobec której powód skierował powództwo o uznanie czynności za bezskuteczną.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy zaznaczyć trzeba, że pozwana J. N. (1) jest matką M. L., niewątpliwie więc pozwana jest osobą bliską względem dłużnika. Relację pozwanej z synem w dacie zaskarżonej czynności były na

tylko bliskie, że miała wiedzę o jego problemach finansowych. Sama zeznała, że chciała uchronić dom syna, aby miał gdzie mieszkać. Uchronić właśnie przed wierzycielami.

Nie można pominąć faktu, że zaskarżona czynność miała charakter bezpłatny. Zgodnie z art. 527 § 3 k.c., jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie wówczas wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba trzecia nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17.05.2013 r. (I CSK 543/12, Lex nr 1353063) podkreślił, że jeżeli czynność prawna jest nieodpłatna, to dla uwzględnienia powództwa opartego na art. 527 k.c. bez znaczenia jest okoliczność, czy osobą trzecią jest osobą bliską względem dłużnika.

Poczynione w sprawie ustalenia faktyczne każą stanąć na stanowisku, że przedmiotowa umowa darowizny była nieodpłatna, jak na to wskazuje jej literalne brzmienie. Istotą umowy darowizny jest bowiem nieodpłatne przekazanie prawa własności z jednego podmiotu na inny.

Mając więc na uwadze, że mamy do czynienia z zaskarżoną nieodpłatną umową na rzecz osoby bliskiej, należało przyjąć, że przesłanka świadomości pozwanej, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, została spełniona.

Tym samym, należy stwierdzić, że wszystkie przesłanki do uwzględnienia powództwa, a określone w treści art. 527 k.c. zostały spełnione i powództwo zostało uwzględnione (pkt. I wyroku).

Na rozprawie w dniu 25 września 2019r. pełnomocnik strony powodowej cofnął powództwo w zakresie uznania za bezskuteczną umowę darowizny pomiędzy M. L. a pozwaną nieruchomością gruntową, działkę (...), położoną w P. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Dzierżoniowie, VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...). Pozwana wyraziła zgodę na cofnięcie powództwa w tej części. Sąd uznał, że cofnięcie nastąpiło skutecznie i w tej części – na podstawie art. 355 kpc- postępowanie umorzył (pkt. II wyroku).

O kosztach Sąd orzekła na podstawie art. 102 kpc, który stanowi, że w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. W tym względzie Sąd uwzględnił postawę pozwanej, która uzasadnia przekonanie, że ponoszenie kosztów pozostawało w sprzeczności z powszechnym odczuciem sprawiedliwości oraz zasadami współżycia społecznego. W związku z czym Sąd nie obciążył kosztami pozwanej, która przegrała proces w części opisanej w pkt. I wyroku. Natomiast w zakresie cofniętego powództwa należałoby przyjąć, że to pozwana jest stroną wygrywającą. Cofnięcie nastąpiło bowiem w związku z ujawnieniem faktu zbycia przez pozwaną działki nr (...). Sprzedaż miała miejsce w dniu 15 kwietnia 2019r., a więc przed wszczęciem niniejszego postępowania. Jednak pozwana nie poniosła żadnych kosztów, a więc Sąd o nich nie orzekł.